

loti, da preveč ne izžareva iz zemlje. Tako posreduje drevje in dela podnebje milejše.

Sadno drevje slabi silo velikih nalivov in toče, preprečuje plazove ob bregovih in je dostikrat strelovod. Listje jemlje ljudem škodljive pline iz zraka, izpuhteva očiščen zrak ter dela tako pokrajino zdravejšo.

Sicer dela vse to gozdno drevje, in sicer toliko bolj, ker ga je več in skupoma. Gozd se pa mora vedno bolj umikati plugu, in zato ga morajo nadomeščati nasadi sadnega drevja.

Ne zabimo pa tudi, koliko lepša sadno drevje pokrajine. Mislite si, kako žalostne bi bile videti vasi brez vsakega drevesa, in kakšna bi bila spomlad brez drevja v lepem belem cvetju! Dobro ravnano drevje daje pokrajini lepo podobo in priča, da tod prebiva pridno in imovito ljudstvo.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

116.

Vpliv prirode na razvoj ljudstva.

Ljubezen za življenjem je bila vedno največi spodbudek, ki je priganjal človeka na delo in premišljanje. Glad ga je silil, da si v prirodi išče potrebne hrane. Kjer pa se hrana človeku ni uže gotova ponujala, tam je moral izmišljati orodje, loviti zver, a tako pridobljeno hrano na razne načine prirejati, da je mogel jesti jo, ali pa shraniti. Nevihte so priganjale človeka, da si postavlja streho nad glavo, da se oblači. Da-si so vse te prve potrebe male in neznatne bile, vendar je človek moral izmišljati sredstev, kako da jih zadovolji. No, človek ni se brigal samo za sebe, temveč se mu je bilo treba brigati tudi za potomstvo, to pa ga je sililo, da živi v društvu. V društvu se je razvijal človeku jezik. Tu je nastala potreba, da se lepotiči, da čim ugodnejše živijo; tako so se skalili prvi kali prometa in trgovine.

Če se oziramo po širokem svetu, prepričamo se, da ni človek povsodi enako brzo se razvijal in napredaval. Vidimo na zemlji ob naobraženih narodih mnogo plemen, katera so na pol pota zaostala, in kakor da se ne morejo več premakniti. Nahajamo pa tudi takih, ki se iz svoje zibelke tako rekoč še vzdignili niso.

In kaj je temu krivo? Kje naj iščemo vzrokov, ki so povzdignili ene narode do najvišje stopnje naobraženja, dočim so druge v napredku kar naravnost zavirali?

Vzroki ti se nahajajo v naravi, ki nas obkoljuje, ki nas je v prvem našem razvoju ravnala in vodila kot malo dete. Priroda je na enej strani silila človeka, da se muči in skrbi, kako se hoče preživiti; dočim

ga je drugej obsula s tolikim bogastvom, da se mu ni treba dosti brigati, kako hoče zadovoljiti svoje najglavnejše potrebe. Prvi pogoj napredku človeškemu je bogatstvo njegovo. Siromašen narod ne bode nikdar do tega došel, da začne pospeševati znanost in obrt, ker je preveč obložen s skrbjo za vsakdanji kruh. Samo ondi more biti duševnega napredka, kjer se je v narodu uže toliko bogastvo nabralo, da ono more vzdržavati celo vrsto ljudij, ki morejo mirno in brezskrbno posvetiti ves svoj trud in delo napredku človeškemu. No, do bogastva ne prihaja človek vedno enako. V enem kraju leži mu odprto pred rokama, drugej mu je treba dela in vstrajnosti, preden do njega pride, dočim mu zopet na nekih krajih narava meče polena pod noge, da ne more nikamor naprej.

V prvem njegovim razvoju vpliva na človeka največ sama narava. Še le kedar se človek vzdigne na neko višino, potem more prenesti svojo premoč in svoje izkustvo tudi v one kraje, katere je do tlej narava zanemarjala.

Na duševni razvoj človeka ima v prvej vrsti velik vpliv oblika zemlje, na katerej stanuje. Vse drugače se hoče razviti človek, ki živi na široki kopnini od njega, ki ga je previdnost božja na osamljene otoke postavila. Bregovita zemlja vse drugače vpliva na razvoj človeški; kakor odprta ravnica. Pa tudi po ravninah, katere namakajo velike reke, urediti se hoče človeški um do celega drugače, kakor po suhih pustarah.

Neizmerno velik vpliv na razvoj telesne in duševne moči človekove ima podnebje. V hladnejšem podnebjju je tudi priroda siromašnejša, tu ima človek več truda in dela kakor v toplejšem kraju. Tu mora skrbeti za obleko in stan, na kar v toplem podnebjju ljudje ne mislijo. Tu treba človeku tečnejše hrane, katero pa si težje pridobiva, dočim v toplem podnebjju podaja mu narava hrane v obilnosti.

Vsi vemo s skušnjo, da delo deluje najblagodejnejše na človeka. Delo oplemenja človeka, dočim ga nedeljo pogublja in razorava v njem vsak plemenitejši čut. V mnogih krajih vročega podnebjja, kjer človeku ni treba skrbeti za obleko, kjer mu hrana tako rekoč v usta leti, postal je človek duševno in telesno len. Brezdelnost in lenoba pa ste človeka vkovali v robstvo. V preveč merzlih pa, kjer mora človek preveč napenjati svoje sile, postal je trdoglav in nesposoben za vsak viši napredek.

Razen podnebjja ima velik vpliv na človeka tudi bilinstvo in živalstvo, ki ga okrožava. V prvej vrsti so tu koristne živali in biline, katere so od nekdaj bile največe važnosti za materijalno bogatstvo in duševni napredok človeški. Prastanovniki avstralski in Otočja Avstralskega ne bi gotovo ostali na tako nizke stopnji razvoja, da imajo kulturnih bilin in živalij za vzgoj. Tudi Američanec ne bi ostal ribar in lovec, da je našel v zemlji več koristnih bilin in več živalij, katere bi mogel udomaćiti.

Okolica, podnebje, bilinstvo in živalstvo so dali pravec človeškemu razvoju, napravili so mu zanimanje. Nepriložni in neugodni odnošaji so bili vzrok, da Avstralec ni došel do nikakega stalnega zanimanja, da je vse do danes ostalo na najnižej stopnji naobraženja.

Na višej stopnji stojé ribarski in lovski narodi v Ameriki in v severnej Aziji. Zanimanje njihovo ima uže stanoviti pravec. Oni nabirajo in spravljajo svojo lovino. izmišljajo raznih sredstev kako bi do lovine laglje došli, a s tem se ustvarja v človeku uže neka samostalnost v delovanju in mišljenju. Gradé si stanove, v katere se umaknejo ob slabem vremenu, v katere postavljajo svoje orodje. Oni žive na kupu, in s tem je postavljena podloga čulorednejšemu življenju.

Na mnogo višej stopnji razvoja stoje nomadi, ki se s kraja v kraj selijo. Ribar in lovec sta divje čudi, ker se morata boriti z zverino, pa tudi s samim človekom, ki jima lovino zmanjšuje. Nomadi pa so vlovili divjo žival ter jo z lepim vzgojem izučili in udomačili, da jim služi. S tem blagim postopanjem je postal tudi sam človek mirnejši in blažji. On goni črede svoje s paše na pašo, in nima veliko truda za vzdržanje svojega životi. Obstanek mu je postal mnogo sigurnejši, nima se toliko bati svojih soplemenikov, in zato mora ž njimi v večej družbi živeti. Tako so postale pri nomadih uže zadruge, pa čudorednejše in lepše življenje.

Vendar tako življenje še ne velja dosta. Ljudje se neprestano selijo in ne mislijo na drugo razen na to, da zadovolje najglavnejše potrebe. Ni tu še stalnega mirnega, delavnega življenja, ki bi človeka moglo vzdigniti v znanju in naobraženosti. Takovo življenje zagotavlja še le poljedelstvo.

Poljedelec stoji na najvišej stopnji napredka. Poljedelstvo je edino zanimanje, ki more v človeku napraviti težnjo za višim in plemenitejšim naobraženjem. Poljedelec je privezan na ono kepo zemlje, katero ima obdelovati, in zato si mora tu stalne stanove postaviti. Delo mu mora biti urejeno, pravilno. Mora rediti domače živali, da mu pomagajo pri delu. Izmišljati mora raznih sredstev, da mu poljedelstvo bolje napredava. Poljedelstvo podaja človeku toliko koristi, da more ne samo sebe vzdržati, temveč da more tudi druge hraniti, ki mu pri delu pomagajo. Ob poljskem delu ostaja človeku še vedno dovolj časa, da se more poprijeti še drugih del, tako pa postaja življenje raznoličnejše in potrebe večje. Poljedelci na okupu, delo si začno med seboj deliti. Eden se izuri bolje v tem, drugi v drugem poslu, in tako se začne razvijati obrt, s katero se pride do vrat duševnega napredka in naobraženja.

Poljedelstvo tedaj ustvarja obrt, in oboje more človeka pripeljati do višega naobraženja. Ali vendar vidimo, da poljedelstvo ni povsodi na zemlji povzdignilo duševnega napredka. Ob poljedelstvu je človek samo

ondi prišel do višega napredka, kjer mu je zemlja bila zavarovana z visokimi gorami, kjer je v gorah našel človek rude, in kjer so mu po zemlji se valile velike reke, katere so mu vzdignile promet in trgovino. Po vrsti hočemo preleteti take kraje, v katerih je človek našel glavnih pogojev za svoj napredek. Videli bomo pa tudi, kako so se ti pojedini kulturni narodi vzdignili do neke višine, na katerej so potem ostali, ker jim je podnebje stavilo zapreke v daljnem razvoju.

117.

Stare kulturne zemlje.

Preglejmo po vrhu glavne kulturne zemlje starodavnega sveta. Ena najstarejših kulturnih zemelj je Kitajska. Zavarovana je proti severu z visokimi gorami, in namakajo jo velike reke. Zemlja je tako bogata bilinstva in živalstva, da je človek mogel tu lahko ustrezati vsem svojim potrebam. V tej zemlji se je uže v najstarejšem času samostalno razvila dosta visoka kultura. No človeški duh pod različnimi vplivi je obstal na nekej meji, katere ni mogel samostalno prestopiti.

Druga zemlja, v katerej se je počela kultura razvijati, bila je prednja Indija. Zemlja ta je jako plodna in bogata. Bilinska hrana, s kakoršno se to ljudstvo poglavito hrani, je tako obilna, da je napravila z ene strani grozne nedelavce in strašno siromaštvo, a z druge strani bogataše, ki žive ob stroških siromakov. Ti ljudje so tako prezirani, da se ne smejo mešati in družiti z bogataši, in tamošnji zakoni določajo za takove prestopke strašne kazni. In ti odnošaji obstoje v Indiji 2000—3000 let. To nejednako razdeljenje imetja in bogastva je bilo uzrok, da se kultura v Indiji ni nikdar mogla na višo stopnjo vzdigniti.

V Afriki je bila najprikladnejša zemlja za razvoj kulture Egiptet. Blagoslovljena ta zemlja ima vse svoje bogatstvo poglavito zahvaliti blagemu podnebju in Nilu, ki vsakega leta zemljo z rodovitnim blatom poplavi.

Najvažnejša hrana v Egiptu je datelj, rodi tako bogato, da se človeku ni kaj brigati za svoje vzdržavanje. Toplo podnebje ne sili človeka, da se oblači, da si trdne hiše gradi. Obstanek mu je laheh, in zato se je narod silno pomnožil. Dočim se je eden del sveta brigal samo za svoj vsakdanji obstanek, zato si je drugi manji del na njegov račun bogatil. To silno bogatstvo, ki so je posamezniki nakupičili, ustvorilo je v Egiptu dosta visoko kulturo. Ali ker ta kultura ni nikdar pustila skupen imetek celega narod, zato je ostala vedno jednostranska. Ako vse ljudstvo, tudi ubogi sloji, ne dela za duševni napredek, ni onega uspeha, ki človeka neprestano više in više vzdiguje. Takovi odnošaji so nastali, kakor znamo v Evvopi v zmernem pasu. kjer je vse ljudstvo moralo skupno delati za svoj napredek, kjer je tudi siromašnejši svet moral s svojim trudom kolikor toliko doprinašati temu napredku. Tu svet ni mogel v brezdelavnosti in lenobi živeti, ker mu zemlja ne toliko hrane, kakor v Indiji ali v Egiptu.

V Ameriki nahajamo zelo malo krajev, kateri bi bili prikladni za zibel kulturi. Četudi so tu mnogi predeli ugodni poljedelstvu, manjkale pa so prikladne rastline za vzgoj, kakor tudi večje koristne živali. Pa tudi podnebje je zaviralo materijalni napredek tamošnjih pristanovnikov.

Omenili smo uže, da se v največem delu Amerike niso lotili poljedelstva, temveč da so ostali ribari in lovci. Vzhodna obala severne Amerike je polna res bogatih rek, ali jo severne morske struje toliko ohlajajo, da slabotnega človeka od poljedelstva odvrčajo. Zahodna obala severne Amerike je mnogo toplejša, ali nima večih rek, ki bi jo namakale, pa je zato suha in pusta.

V južnej Ameriki, osebito na vzhodnej strani, bili bi odnošaji dokaj boljši. Podnebje je tu toplo, reke teko po zemlji, in k vsemu temu prihaja še velika množina vlage in dežja. Narav je tu silno bujna, povzdignila se je tako visoko nad človeka, da se on čuti slabega pritlikavca, in ker ni imel pri sebi niti konja niti goveda, zato se ni mogel nikdar osloboditi tega vpliva ter je ostal na nizke stopnji razvitka.

V Ameriki ste bili edino Meksika in Peru zemlji, kjer se je kultura mogla razvijati. Podnebje, reke, vlaga, vse to je šlo na roke. Obe zemlji ste imeli izvrstno kulturno bilino, namreč koruzo, a Peru tudi še krompir. Silne starinske zgradbe in palače, ki jih v teh zemljah nahajamo, pa tudi mnogi ostanki njihove umetnosti, očitno so nam dokaz, da je tu ljudstvo šlo kulturi naproti. Narod, ki si je napravil koledar, in to mnogo dovršenejši od grškega koledarja, moral je gotovo biti znatno naobražen. No ta narod ni poznal železa ni imel večih koristnih domačih živalij, a malo kulturnih bilin. Bil je ločen od vsega ostalega naprednejšega sveta, in zato ni čudo, da ni v prosveti bolje napredoval.

Če sedaj gremo v Evropo, najti hočemo tu uže v starem veku dve zemlji, kjer se je kultura vzdignila na ono višino, ki je do takrat na zemlji bila nepoznata. To ste bili Grška in Italija. Kulturni narodi z Azije in Afrike so bili prinesli le-sem uže klico kulture, preden so splavali na površje Grki in Rimci. Ali s te klice so vzgojili pravo kulturo še le Grki in Rimci. Njihov silni promet in trgovina sta jima povzdignila bogastvo in izkustvo, stvorila znanost in umetnost. Tu je postala kultura skupni imetek vsega naroda. Ne bogastvo in razkošnost ste uničili ta naroda, a njihova kultura je tlela več vekov v Evropi, da so jo naposled delavna plemena romanska, germanska in slovanska na novo podžgala.

Da se ustvari neka viša duševna kultura v narodu, potreba je najpreje, kakor smo uže omenili, da je v narodu ljudij, katerim okolnosti dopuščajo, da se morejo baviti edino z duševnim delom. Ondi, kjer vsak pojedinec brez razlike mora delati za vsakdanji kruh, tam o višji kulturi ne more biti ni govora, ona more samo ondih uspevati, kjer pojedinec more s svojim delom toliko pridobiti, da od tega more še več ljudi živeti. Zato vi-

dimo, da se je kultura začela samo ondih razvijati, kjer se je narod začel s poljedelstvom ukvarjati. In tak sedež kulture je postala Evropa. Za razvoj poljedelstva so bili tu vsi pogoji. Evropa, če tudi ni imela sama odveč koristnih bilin in koristnih živalij, stala je pa zato na stekališču dveh kulturnih svetov, in so se vanjo prinašale vse koristne prirodine z Azije in Afrike, katerim je evropsko podnebje ugajalo. Podnebje v Evropi je tudi daleč na sever popolnoma prikladno za poljedelstvo. Evropa ima množino plovnih rek, da jej promet polajšavajo. Morske obale so na toliko razglobljene in izrezane, kakor v nobenem drugem kraju sveta, in s tem so potje morske trgovine na vse strani odprti. Tu toraj so se razvili vsi najglavnejši pogoji, brez katerih kultura ne more cvesti. In ta je v Evropi tudi uspevala. Ali selitbe narodov, vojske in velike kužne bolezni so ustavile nakrat tudi Evropejca v razvoju njegove kulture. Ali kedar so te zapreke prenehale, vzdignila se je kultura v Evropi na novo in se razvila do lepe višine, kakor nikjer drugej.

(Dalje nasl.)

Trgovinska in obrtniška zbornica.

Trgovska in obrtniška zbornica imela je, kakor smo že javili, dne 14. junija 1889. svojo redno sejo pod predsedstvom gospoda zborničnega predsednika Vasa Petričiča in naslednjih gospodov zborničnih članov: Ivana Baumgartnerja, Oroslava Dolenca, Ivana N. Horaka, Alojzija Jenka, Janko Kersnika, Antona Kleina, Frana Kolmanna, M. Krennerja, Karola Luckmanna, Frana Omerse, Ivana Perdana in Jerneja Žitnika.

Gospod predsednik izjavi, da je za sklepčnost dovoljno število članov navzočnih, otvori sejo ter imenuje overovateljema zapisnika gospoda Janko Kersnika in Karola Luckmanna.

Javivši, da je Njega vzvišenost gosp. trgovinski minister potrdil volitev zborničnega načelstva, nagovoril je gosp. predsednik zbornične člane tako-le:

Velečastita gospoda! O priliki, ko prvokrat nastopam častno mesto predsednika trgovske in obrtniške zbornice, imam se prvič zahvaliti Vam, častita gospoda, za zaupanje, katero imate v moje skromne moči, in potem Njegovi vzvišenosti, gospodu trgovinskemu ministru, ki je volitev potrdil.

Nisem navajen obetati, kar je nedosežno, pač pa storiti vse, kar je v mojih močeh, da zadostim poklicu, kateremu se posvetim.

Ako se mi to ne posreči, prosim Vas, da vzamete dobro voljo za delo, ker je konečni vspeh našega truda odvisen često od nam nasprotnih sil.

Ne motimo se, gospoda, poklic obrtniških in trgovskih zbornic je težaven, ako se imajo izpolniti tirjatve postavnih določil, kakor tirjatve opravičenega javnega